

SEZONA 1951-52

ŠTEVILKA 6

GLEDALIŠKI LIST

PREŠERNOVEGA GLEDALIŠČA V KRANJU

35-letnica igralskega delovanja
Metoda Mayrja

HERBERT GRÜN:

Turandot

Herbert Grün:

TURANDOT

Pravljíčna igra v petih dejanjih (šestih slikah)
prosto po Gozziju in Schillerju.

Režiser: Andrej Hieng

Inscenator: Marijan Pliberšek

OSEBE:

Altum-kan, pravljíčni kitajski cesar	METOD MAYR
Turandot, njegova edinka	Angelca Hlebčeto $\check{c}$ ova
Timur, astrahanski kralj v pregnanstvu	Ivan Fugina
Kalaf, njegov sin in naslednik	Janez Eržen
Barak, Kalafov nekdanji vzgojitelj	Mírko Cegnar
Adelma, hči padlega kralja Kajkobada, Tu- randotina sužnja	Klio Maverjeva
Gašperček, vezir	Lado Štiglic
Pantalone, poglavar skoplencev	France Trefalt
Scaramouche, stotnik cesarske straže	Jože Pristov
Dvorjani, cesarski učenjaki, stražarji, ljudstvo, skopljenci, Tu- randotine sužnje.	

Čas: Nikoli. Dejanje traja od sončnega vzhoda do poldne nasled-
jega dne.

Scenska glasba: Bojan Adamič. — Plese naštuđiral: Vladimir Laznik

Plese izvajata: Anka Cigojeva in Dunja Štrbenkova

Inspicient: Inko Hanžič

Tehnično vodstvo: Lado Štiglic

Odrski mojster: Janez Kotlovšek

Razsvetljač: Tone Lozej

Lasuljarka: Vera Srakarjeva

Šepetalka: Marija Šimenčeva

Sceno izdelala gledališka mizarna in slikarna. Kostume izdelala
po osnutkih Mije Jarčeve modni atelje Jakofčič in gledališka
krojačnica. Klobuke izdelal modni salon Orosel.

Vinjeta na naslovni strani je posneta po kostumski skici za fran-
coski balet „Les Indes Galantes“ (Pariz 1735), ki ga je na Rameau-
jevo glasbo sestavil Fuzelier. Tako so si v 18. stoletju predstavljali
„Kitajca“ na gledališkem odru

ob 35-letnici igralstva

Petintrideset let neprestanega dela za slovensko gledališče, nešteto preigranih vlog, na stotine uc žetvovanih v teatru z vnemo in ljubeznijo fanatičnega navdušenca - to je rezultat dosedanjega življenja našega prijatelja in tovariša Metoda Maycja. Vsaka želja, ki bi jo ob taki priliki izrekli, bi značila tudi želja za nas; in to je konec koncev ena sama: naj bi Metod Mayc še dolga, dolga leta skupaj z nami vlekel komedijantski voz, ne skož blaten kolovoz, ampak po cesarski cesti.

Hvala ti, prijatelj in drug, za vse kar si v teh petintridesetih letih dal občinstvu in tudi nam!

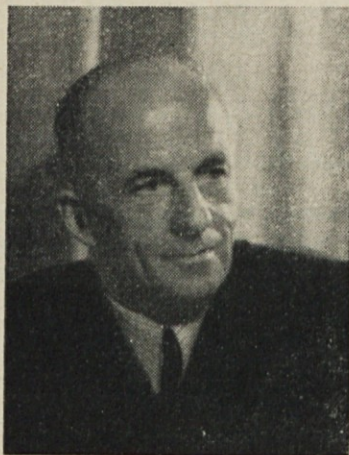
Uprava in ansambel Prešernovega gledališča

*Metodu**ob petintrideset letnem igralskem jubileju*

Noben sultan ni bolj srečen od mene.

Noben berač ni bolj tožen.

Omar Khayyam

METOD MAYR

roj. 2. novembra 1896 v Kranju
Igralec slovenskega gldeališča
v Kranju od leta 1917

Petintrideset let... Kdo bi si misljal. Zdi se mi, kotj bi bilo včeraj, kvečjemu pred tednom dni, ko sva se kot diletanta — zelenca pred petintridesetimi leti — jaz dijak, ti akademik — srečala prav na teh deskah, kjer delujeva danes kot poklicna igralca. In morda ni bil zgolj le slučaj, da sva se srečala prav v Jurčičevem „Desetem bratu“. Če se ozreš nazaj in premeriš z očesom zrelega človeka vso dobo od tedaj, življenje in nehanje ljudi, ki niso dali od sebe v življenju ničesar ampak samo sprejemali, kar smo jim čistelega srca nudili, a kljub temu imeli povsod in vselej odločujočo in edino besedo, boš pritrdil, da ni bil le slučaj. Bili smo „Deseti bratje“ — v pravem pomenu te besede.

„Takrat je bila njegovemu življenju in nehanju izrečena sodba do konca dni, sodba trpljenja brez primere, enakega edinole v sladkosti, ki je v njem, plamen v plamenu“, je zapisal naš Ivan Cankar. Pri kom izmed nas se je to bolj uresničilo, kot ravno pri tebi, dragi Metod? Deske na odru so ti postale svet, vonj šminke te je prevzel za vselej. Nad tristokrat si prelevil svoj obraz, nad tristokrat si vdahnil dušo raznim likom: od betežnega starca, prosjaka, skromnega delavca, samozavestnega kmečkega fanta, ponosnega meščana pa vse do oholih grofov, baronov in vitezov. Trpljenje brez primere, ki si ga občutil sam in peščica nas — iz družine „Desetih bratov“. Pohvale in laskanja za vse to nisi nikdar iskal, le troho priznanja, da si samega sebe drugim razdal. A glej vrabca! Niti tega pri gotovih ljudeh nisi bil, in na žalost še danes nisi deležen. Prečute noči, ure učenja in snovanja za te

duševne reveže ne pomenijo dela. Niti nešteto ur, posvečenih z vso ljubeznijo dramski knjižnici Narodne čitalnice, ki si jo iz nič ustvaril in povzdignil do ene prvih v Sloveniji. Tudi to ni bilo zanje delo. Zanje si bil Deseti brat — nemiren duh — ki je taval brez cilja in prekrižanih rok brezskrbno skozi življenje in sta mu bila delo na odru in v knjižnici le v lastno zabavo in naslado. Pa nič za to! Redki so. Ogromna večina pa je pravilno pretehtala in ocenila po tebi storjeno delo, opravljeno ne v lastno korist, ampak v korist bližnjega. In narod je pošten!

Cankar je dejal: „Preko gore trpljenja drži cesta v večno radost, preko gore smrti drži cesta v življenje... Upajte, koprneče oči! Ne kapljica plemenite krvi, iz čistega srca izlite, ni kanila brez koristi. Korak, pod križem trepetajoč, je namenjen veselju naproti.“

In še jaz bi dodal: „Nakljub vsemu živiš... Ustvarjaj smelo naprej! Če za to priznanje dobiš — prav, če ne, se smej!“

H. G.:

Zapisek o popularnem igralcu

Metod Mayr — 35 let pri gledališču!

Verjamem in ne verjamem.

Verjamem, kadar ga opazujem, kako je domač na odru, kako zanj igrilstvo sploh ni več problem, kako je trden v svoji uglašenosti.

Ne verjamem, kadar občudujem njegov neugonobljeni in neugonobljivi humor, njegovo vselej svežo mladostnost.

Menda je najstarejši med nami. A kdo bi mu to prisodil, kadar poslušá njegovo duhovito dovtipnost, kadar ga opazuje v razposajeni družbi, kadar ga vidi na odru. Marsikatéri med nami bi mu bil skoraj lahko sin — pa je po srcu nemara starejši od njega.

Sicer pa — poreče kdo — to je že običaj, da je treba ob slehernem jubileju slavljenca pripovedovati, kako je mladosten in neugnan. Že res. A kdor Metoda Mayrja — „Teddyja“ po domače — поблиže pozna, vsaj z odra če že ne osebno: ta bo vedel, da v njegovem primeru to pripovedovanje o „mladostnosti“ ni zgolj vljudnostni poklon.

Sicer pa je s tem še nekaj v zvezi: večni čudež gledališča. Mladost — starost, resnica — videz, lupina in jedro.

Mlad si, starca igraš. Starec igra ljubimca. Grdun lepota, re-
vež bogataša.

Zastor pade, malo hipov nato se spet vzdigne — in minila so
leta. Čas in upanje — ta najbolj vsakdanja in najbolj nerazum-
ljiva reč v življenju — kako neverjetno se to plete na deskah.

Takole govore o igralcih: ker morajo neprestano prelevljati
svojo kožo, iz dneva v dan spreminjati značaj, zato so tudi v živ-
ljenju bodisi spreminjaste jegulje, bodisi — po zakonu nasprotja —
prav izredno trdni, ravnočrtni značaji. Nemara to splošno pravilo
marsikdaj velja. Vem pa, da je dosti izjem in da je med igralci
tudi dosti srednjih ljudi, kakor v vseh poklicih.

Pač pa bi utegnil o igralskem življenju povedati še nekaj
podobnega. Namreč tole: na odru se slednji večer prav predrzno
igračkajo s časom. Za kazen (ali za nagrado?) pa se tudi čas z
njimi rad poigrava: eni ostajajo mladi, da jim niti ni treba pri-
krivati pravih let, ker se sama skrivajo — drugi zopet se prav
hitro starajo in prežive svojo odmerjeno dobo dvakrat, trikrat
hitreje nego drugi ljudje.

Petindeset let! Pol človeškega življenja. Škoda, da ni sta-
tistike s spiskom vseh vlog, ki jih je Metod Mayr v teh letih
preigral. Če je resnična tista modrost, ki veli, da se v sleherni
igralski preustvaritvi razkriva odtенок igralčeve lastne nature,
tedaj bi tak statistični seznam pokazal zanimivo podobo človeka.

Ali pa tudi ne. Zakaj naslov neke vloge še nič, prav nič ne pove
o igralčevi stvaritvi.

Le malo časa ga poznam, Metoda. Zato ne morem — kako mi je
žal! — pripovedovati o tej mavrični podobi njegove igralske pre-
teklosti. A tudi v tem kratkem času, odkar se poznavam, mi je
postalo njegovo prijateljstvo dragoceno. Naučil sem se v njem
spoštovati človeka, igralca, ljubitelja, bohema in ljubljenca.

Človek. Družabnost je dandanes tako redka krepost. Nespamet-
nik, kdor misli, da je nepotrebna, da je prazen formalen lišp. Dru-
žabnost je lastnost, ki razodeva odprto, pošteno srce in dobrotno
simpatijo do soljudi. Kdor je družaben, ta kaže, da hoče soljudem
ustreči, da jim ne mara nikdar biti nadležen. — Da, Metod Mayr
je poln te družabnosti, in sicer najzlahtnejše vrste — tiste dru-
žabnosti, ki pomeni: biti ljudem prijeten celo tedaj, kadar je treba
kaj žrtvovati. Metod ni zamerljiv. Smejati se zna dovtipom, tudi
kadar gredo na njegov rovaš. To je humor. In humor — je zname-
nje srčne dobrote, poštenja.

Igralec. Kritiki radi uporabljajo besedo o „gledališki krvi“,
o „komedijantski naturi“, češ da je dandanes prereditelj vrlina med
gledališkimi ljudmi. Igralci v našem času znajo vse mogoče umet-

nije, le tistega teatarskega temperamenta jim manjka, tiste žive iskrice, veselja do igranja, brez katerega vsa inteligenca in izurjenost nič ne koristita. — Prav to pa ima Metod Mayr. Videti ga je treba, s kakšnim veseljem stopa izza kulis, kako se mu iskrijo očke, kadar čaka na nastop. Poglejte ga na odru: gotovo, igralske slabosti ima kakor vsak igralec; pa nič zato — ognja mu nikdar ne zmanjka. Kadar ima priliko, da se na odru razigra, je srečen. — Umetnost pa je plod trpljenja ali sreče.

Ljubitelj. Kdo ve, koliko ur je Metod v življenju že posvetil gledališču. Treba ga je opazovati le pri njegovem postranskem opravilu, kadar urejuje gledališko knjižnico. To nemara najbolj puščobno delo v teatru opravlja Metod s takim veseljem, celó z ljubeznijo, s pedantno vestnostjo. Marsikatero bridko besedo je moral že preslišati od svojih kolegov, kadar jih je poterjal za knjigo ali vlogo iz arhiva. Nejevoljno zadirčnost je rade volje pogoltnil in znova zasitnil (četudi sitnost ni v njegovi naturi), ker je vedel, da s tem koristi teatru.

Bohem. Ta vrsta ljudi danes izumira. Iz leta v leto vidim okrog sebe manj bohemov. Mnogi mladi ljudje (zlasti v umetniških in sorodnih poklicih) si sicer res natikajo bohemsko krinko, v zmotni misli, da so bohemi, če se vedejo „po svoje“, razpašno, veseljaško, neobvladano in lažiglobokoumno. Ni in ni pa tistih pravih bohemov, ki ne poznajo pozérstva, marveč žive po globoki nuji svoje edinstveno, lepo in lahko, bridko in usodno življenje. Njih značenja so: dobrotà, toplina, življenjski pogum in vesel posmeh, ki se ohrani, če treba tudi ob praznem želodcu in osamljenem srcu. Zdaj v zanosu največje radosti in smeha, zdaj v poslednjih globinah brezupa in gorjá. A vedno so svoji, vsekdar zvesti svoji nestalni naturi.

Če srečaš pravega bohema in če si znaš pridobiti njegovo prijateljstvo — kar ni vedno lahko, čeprav se zdi, da so vsemu svetu prijazni in dostopni — potem si našel zatočišče, kamor vsekdar lahko z zaupanjem prideš, kjer boš vedno našel sočutno razumevanje, solzo k tvoji solzi, smeh k tvojemu smehu. Če imaš prijatelja - bohema, ti bo srce vsekdar lahko, tudi če je žalostno.

Metod je tak pravi bohem.

Ljubljenec. Vsak otrok ga pozna; kdorkoli ga na cesti sreča, ga z iskrenim veseljem pozdravi. Metod Mayr je nemara najpopulárnejša osebnost našega mesta.

Zakaj ga imajo vsi radi?

Zato, ker je pravi človek, dober igralec, vesten ljubitelj slovenskega gledališča in ljubezniv bohem.

Mar ni to mnogo?

Nova Turandot

Orientalne pravljice s svojimi zapletenimi zgodbami, zanimivimi značaji ljudi ter s preprosto, a globoko življenjsko modrostjo in poezijo so za evropsko umetnost neizčrpna zakladnica motivov in karakterjev. Kakor se je evropska dramatika v vseh obdobjih svojega razvoja vedno znova vračala k svojim vidom, to je h grški drami, tako se je dramatika dostikrat vračala — dasi v veliko manjši meri — tudi k pravljичnim zapletom v prepestem življenju „Tisoč in ene noči“.

Morda je ravno pravljica o „ponosni in trdi“ princesi Turandot za to trditev najlepši dokaz. V nekaj več kot 150 letih je pravljica doživela šest različnih odrskih priredb. Prvi jo je dramatisiral italijanski komediograf Carlo Gozzi (1720—1806), a za njim l. 1802 F. Schiller. Leta 1917. je F. Bussoni (1866—1924) skomponiral na to temo prvo opero, naslednje leto je Walfried Burggraf izdal novo dramtizacijo in še naslednje leto je bila krstna predstava Puccinijeve opere o ponosni princesi, potem ko je komponist sredi dela umrl in so opero končali njegovi učenci.

Slovenci smo imeli doslej prevedeno Schillerjevo Turandot, ki pa v knjižni izdaji ni izšla (prevajalec F. Albreht), in libreto za Puccinijevo opero, ki je bila uprizorjena v SNG v sezoni 1930/31, a sedaj smo dobili izpod peresa Herberta Grüna novo odrsko priredbo te znamenite orientalske pravljice. Krst Grünove Turandot na odru kranjskega Prešernovega gledališča je obenem prva uprizoritev te igre na slovenskem dramskem odru, ker Schillerjeva Turandot v Albrechtovem prevodu ni bila nikoli uprizorjena.

Dramatike raznih obdobj je nenavadni pravljичni motiv vabil in jih še vabi k obdelavi predvsem zaradi značaja glavne junakinje. Njen karakter se v raznih obdelavah izpreminja, dejal bi, razvija, dopolnjuje, pogloblja in zapleta. Dočim je pri Gozziju kruta in trdosrčna maščevalka krivice, ki jo je neki moški zagrešil nad njeno davno prednico, ohola v svoji lepoti in celo krvoločna, zra-
ste Turandot pri Grünu v žensko z zapleteno in razklano duševnostjo. Tu Turandot ni več maščevalka neke krivice, ki jo je moški storil njeni prednici, ampak lepa, ponosna, dobra, a v sebi razklana mlada ženska, ki hoče ostati svobodna in se ne mara podrediti moškemu. Ko pošilja snubce pod krvnikov meč, ji je „junakov žal in obup ji žge srce“. Toda, ker je po vsem svetu „naduti moški rod“ zatrl ženam prostost, hoče edina Turandot maščevati svoj

spol. Tako njeno maščevanje dobi neki višji, občečloveški pomen v tem, da postane Turandot zagovornica ženske svobode in njenih pravic. Bridko in težko je Turandotino samotno življenje brez ljubezni, toda moškemu se v svojem trmastem ženskem ponosu noče in ne more ukloniti. Ko pa se v njej prebudi ljubezen, jo po ostrem boju med ponosom in ljubezenskim čustvom prerodi v mlado ženo z veliko in globoko ljubeznijo, ki se svobodno odloči za zakon in svobodno izbere bodočega moža.

DRAGICA MARTINIS

slovita zagrebska sopranistka, ki zdaj žanje velike uspehe tudi v tujini, kot **Turandot** v istoimenski Puccinijevi operi. S to vlogo je gostovala leta 1950 v New-Yorku in na Dunaju.

Igra obravnava torej čisto sodoben psihološki problem in morda bi ga kazalo modernizirati. Če tega avtor nove slovenske odrske priredbe ni storil, je imel za to svoje razloge. V prvi vrsti gre za problem. Pesniška lepota, neposrednost, preprostost, in ne nazadnje fantastično, pravljlično okolje so poteze, ki vnašajo v naše enolične gledališke sporede nekaj svežega vetra. S prizanesljivo dobrohotnostjo se gledalec vživlja v pravljlični svet, a za vsem tem davnim in daljnim življejem čuti tudi utripe svojega srca, svoje misli in čustva.

H. Grün igre sicer ni moderniziral v tem smislu kot O'Neill „Elektro“ ali Anouilh „Antigono“, vendar je vnesel vanjo nekaj, kar jo močno približuje našemu občutju. Med stalne komične figure, ki jih imajo po Gozziju vse odrske obdelave, je uvedel slovenskega Gašperčka kot vezirja ter mu dal za družčino italijanskega Pantalona in francoskega Scaramoucha in jih vse tri po narodnostih tipiziral. Gašperčkov zdravi humor, njegova kranjska preprostost in robotost, njegov trezno šaljivi in zabavljivi ter dobrodušno kritični odnos do življenja in dogajanja na pravljličnem kitajskem dvoru nam neprestano ustvarja iluzijo, da z Gašperčkom bivamo na Kitajskem in da opazujemo in sodoživljamo Turandotino in Kalafovo usodo. Res je, z Gašperčkom nismo vedno enih misli. Turandotino usodo doživljamo globlje in resneje, a ves čas smo ga veseli. Sredi daljnjih pravljličnih svetov čutimo domačnost in trdna tla.

Turandot je že od prve Gozzijeve dramatizacije (in prazaprav je edino njegova priredba prava dramatizacija, ker so vsi poznejši dramatik prirejali njegov tekst, ne pa izvirno pravljico), izrazito dvodelna. Na eni strani drama med Turandot in Kalafom, na drugi okvir in okolje, ki so mu dajali komedijsko vzdušje stalni tipi comedie dell'arte. Herbert Grün se v svoji novi odrski priredbi, ki jo je naslonil na Schillerja, v osrednji zgodbi od njega ni bistveno oddaljil, pač pa je ves okvirni del z Gašperčkom napisal na novo. Tako torej ne gre zgolj za skrajšan prevod ali priredbo klasično obširnega Schillerjevega teksta, ampak za prireditev, ki je po zamisli in po izvedbi izvirna, odrsko zelo učinkovita in uspeša.

Prihodnja premiera:

Eugene O' Neill: ANA CHRISTIE

Drama v treh dejanjih

Režiser: Dino Radojević. — V vlogi Chrisa Christophersona nastopi kot gost Nace Reš. — Premiera bo v prvi polovici aprila 1952.

Polonca Juvanova

Tako se je dovršilo; ne dalje! — Kdo bi štel trupla, ki počivajo pod zemljo, drugo na drugem? Objeti nekateri, ustna na ustnih, drugi pest ob pesti? Samo enkrat zamahne življenje — črna vojska na tleh... Pa bi se jokal človek ob samotnem grobu? — Pepel na vaše gomile in bratovska misel!

Ivan Cankar

V noči 28. januarja t. l. je umrla v Ljubljani članica Slovenskega narodnega gledališča — umetnica Polonca Juvanova. Rodila se je 6. februarja 1884 v Oražmovi rodbini v prijaznem Mengšu. Po dokončani osnovni šoli je obiskovala in dovršila v Ljubljani meščansko šolo, kjer je ob obisku gledališča že v rani mladosti spoznala svoj življenjski cilj in poklic. Kot 17-letno dekle jo srečamo v opernem zboru

(Zajec: „Zrinjski“), kjer so ji kmalu poverili manjše solistične vloge. Obenem je obiskovala dramatično šolo, ki jo je vodil Inemann in nastopala v manjših vlogah tudi v dramskih komadih. Njena prva večja vloga pa je bila Majda v Finžgarjevem Divjem lovcu v režiji Hinka Nučiča. Od tedaj se je vsa posvetila dramski umetnosti in ji ostala zvesta skozi dolgih petdeset let, čeprav je bil kruh slovenskega igralca nadvse grenak. Med prvo svetovno vojno je sodelovala pri Danilovem Malem gledališču in Skrbinškovih poskusih za obnovitev Deželnega gledališča, po vojni pa se je takoj vključila v ansambel ljubljanske Drame in leta 1930 organizirala turnejo ljubljanskega gledališča po Jugoslaviji. Gledališču je ostala zvesta tudi v najtežjih dneh preizkušenj in vse do pred leti, ko se je morala radi boleznj posloviti od odra. V idiličnih Cerkljah pod Krvavcem je preživljala zadnja leta svojega življenja. Po trudapolnem delu potrebna oddiha pa se prirojenemu nagonu po igalskem delovanju ni mogla upirati. Z mladostnim ognjem in nesebično je vodila cerkljansko igalsko skupino KUD-a „Davorin Jenko“, režirala in tudi sama igrala. Od tu se

je pred letom še enkrat vrnila na priljubljene deske ljubljanske Dramе in se z županjo v Cankarjevem Pohujšanju v dolini Šentflorjanski za vedno poslovila od njih.

Ogromno je bilo delo, ki ga je tekem pol stoletja poklonila Polonca Juvanova slovenskemu narodu. Preko petsto likov nam je ustvarila v tej dobi. Umrla je — a ostane živa in nepozabna v Majdi (Divji lovec), Lenčki (Razvalina življenja), v županji (Pohujšanje v dolini Šentflorjanski), Mrmoljevki (Za narodov blagor), Lužarici (Kralj na Betajnovi), Rošlinki (Vdova Rošlinka), Anisji (Moč teme), Maši (Živi mrtvec), Vasilisi (Na dnu), Peštovki (Kamela skozi uho šivanke), v Toinetti (Namišljeni bolnik), Emiliji (Othello), Mirandolini (Krčmarica Mirandolina), Regini (Strahovi), Gini (Divja raca), Marji (Vojiček), Hani (Voznik Henšel) itd. itd. Nepregledna je vrsta likov, iz nje porojenih.

Umrla je... Njena igralska darovitost pa živi dalje v hčerki Vidi, članici Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani, in v vnukinji Niki, članici našega gledališča.

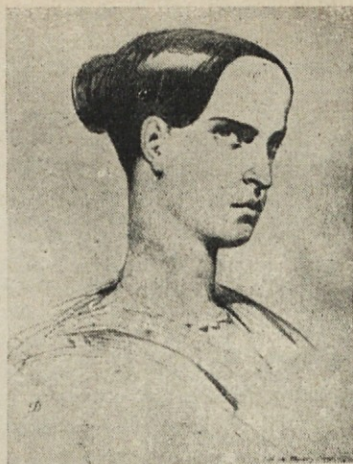
SLAVNI IGRALCI

Ivan Levar, veliki slovenski traged, eden največjih umetnikov slovenskega gledališča, v svoji zadnji veliki vlogi, kot Shakespearov kralj Lear. Levar se je rodil 8. septembra 1888, umrl je 28. novembra 1950. Bil je sprva operni pevec (bariton), ki je pel tudi na mnogih inozemskih odrih, kasneje se je posvetil dramski igri in ustvaril nepregleden niz junaških in salonskih likov. Med njegovimi najslavnejšimi kreacijami so: stari Glembay in baron Lenbach (Krlježa), Cyrano de Bergerac (Rostand), Lear, Othello (Shakespeare), Arsène Lupin (Leblanc) in mnoge druge.

**Mlle Rachel — Elise Rachè-
le Felix** (1820—1858), najslav-
nejša francoska igralka sredi-
ne devetnajstega stoletja. Od-
igrala je skoraj vse velike vlo-
ge francoskega klasičnega in
romantičnega repertoarja. —
Mnogo je gostovala po različ-
nih deželah Evrope. Njena sla-
va še danes ni usahnila, njeno
ime pomeni slej ko prej ene-
ga vrhov francoske igralske
kulture in umetnosti, velik po-
nos „Molièrove hiše“, kakor
pravijo vodilnemu francoske-
mu državnemu gledališču Co-
nédèe - Français v Parizu
(ker je ta oder neposredni na-
slednik Molièrove igralske
skupine).

Zapiski iz kranjske gledališke zgodovine

(Nadaljevanje)

Prav ista usoda je zadela tudi ljudsko knjižnico Narodne čitalnice, ki je že ob 70-letnici štela 7528 knjig (2423 slovenskih, 523 mladinskih, 279 hrvatskih, 4332 čeških, 2249 nemških, 102 francoskih, angleških, ruskih in italijanskih ter 1520 znanstvenih). Med mnogimi redkostmi (diplome, izvirna pisma n. pr. dr. J. Strossmayerja, ki ga je Čitalnica v letu ustanovitve izvolila svojim častnim članom itd.), katere so bile uničene, je bila tudi spominska knjiga za goste, ki je obsegala dobo od leta 1863 do 1885. V njo so se ob posetu raznih prireditev in slovesnosti vpisali naši pisatelji, pesniki, igralci in drugi slavni možje. V njej smo našli na podpise Ignacija Borštnika, Franca Cegnarja, Andreja Einspielerja, Simona Gregorčiča, dr. Antona Jegliča, Luke Jelencu, Davorina in Simona Jenka, Josipa Jurčiča, Franca Levca, dr. Janeza Mencingerja, dr. Matije Murka, Josipa Nollija, dr. Jakoba Razlaga, Josipa Stareta, Josipa Stritarja, Janeza Šubica, Franca Šukljeta, dr. Ivana Tavčarja, Janeza Wolfa, dr. Valentina Zarnika, Tomo Zupana, Janka Žirovnika in drugih.

Dne 29. januarja 1941, par mesecev pred okupacijo, je preteklo 78 let od ustanovitve Narodne čitalnice v Kranju. Njen zadnji

predsednik je bil Zvonko Adamič, ki ni bil samo nesebičen oboževalec in sodelavec Gledališkega odra ampak tudi njegov veliki mecen, saj je za marsikatero predstavo, predvsem za operete, oskrbel bogate kostume iz lastnih sredstev. Okupatorji so ga, kot ostale kulturne delavce na vidnejših mestih, seveda takoj ob prihodu zaprli.

Ogromno je bilo delo, ki ga je Čitalnica z vsemi svojimi odseki izvršila za narodno preroditev našega mesta in vseh sosednih krajev. Bila ni samo čuvarica Prešernovega in Jenkovega groba, skušala je biti tudi čuvarica in glasnica narodnega programa, ki sta nam ga začrtala ta dva velika rodoljuba in preroka. Okupacija je to delo prekinila, zatrla ga ni. Duh teh dveh velikih mož je živel med nami naprej, nas dramil, podžigal in hrabil v težkih dneh preizkušenj in trpljenja za časa nasilnega zatiranja naše besede, naše knjige in kulture ter preseljevanja, zapiranja, okrutnega mučenja in streljanja zavednih rojakov po nacističnih in fašističnih kulturonoscih.

Od ustanovitve Narodne čitalnice pa vse do začetka devetdesetih let v Kranju ni bilo političnih nasprotstev. Pri kulturnih prireditvah, kot smo že omenili, pa so složno sodelovali vsi brez razlike, ne oziraje se na njihov svetovni nazor. Pri državnoborskih volitvah marca 1891 pa sta prvič v Kranju udarili skupaj konservativna in narodnonapredna stranka. Medtem ko so se zedinili drugod za skupnega kandidata, so v Kranju konservativci kandidirali Antona Globočnika pl. Sorodolskega, vladnega svetnika v pokoju, naprednjaki pa dr. Tavčarjevega koncipienta dr. Danila Majarona. Posledica slogaštva in kompromisne politike v Kranju je bila, da se je zvezal župan Šavnik z dekanom Mežnarcem, ki je s prižnice nastopil proti radikalnim pristašem Majarona, za katerega so se trudili zlasti kranjski akademiki. Konservativci, s katerimi so šli to pot tudi nemškutarji, so izvajali pri agitaciji precejšen pritisk in zmagali. Narodnonapredna struja mlajše meščanske generacije, ki jo je vodil notar Globočnik, je županu sicer zamerila njegovo ravnanje, dosegla pa je istega leta svoj prvi uspeh. Iz seznama kandidatov za občinske odbornike je odletelo več konservativcev in nemškutarjev. Novembra 1895 pa je V. Globočnik priboril tudi deželnozbornski mandat Kranja in Škofje Loke po zmagi nad dr. Ivanom Sušteršičem, ki je po svoji materi izhajal iz rodu kranjskih Jalenov. Pri občinskih volitvah v začetku leta 1895 je prišlo v občinski odbor več zastopnikov mlade radikalne struje, med njimi Ciril Pirc in Ivan Rakovec. Ko so županu Šavniku junija 1896 predbacivali, da prezira sklepe občinskega odbora, se je hotel odpovedati županovanju. Narodnonapredni stranki, ki je prišla zaradi izredne delavnosti katoliškonarodne stranke v

neprijeten položaj, pa takrat ni kazalo iti do skrajnosti. Zato so se spravili s Šavnikom.

Ko se je odpovedal Anton Globočnik pl. Sorodolski državno-zborskemu mandatu v gorenjskih mestih, se je potegoval zanj njegov rojak, kurat ljubljanske prisilne delavnice Anton Koblar. Bil je politični odpadnik, toda kot nasprotnik škofa Missie in borec za narodnost in slovanstvo ni bil daleč od narodnonapredne stranke, ki se ga je oklenila, ko je branil na prvem slovenskem katoliškem shodu leta 1892 Ciril-Methodovo družbo in slovensko vseučilišče v Ljubljani. Z voditeljema se je udeležil leta 1893 slavja trideset letnice kranjske Narodne čitalnice. Februarja 1896 je kandidiral na programu narodnonapredne stranke in dobil državno-zborski mandat po zmagi nad kandidatom katoliškonarodne stranke. Še isto leto pa je začel izdajati s tovariši krščansko socialni tednik Slovenski list v katerem je udrihal po politični zvezi narodnonapredne stranke z Nemci. Ko pa je razpisala Badenijeva vlada v začetku leta 1897 volitve v državni zbor, mu narodnonapredna stranka ni več zaupala mandata v gorenjskih mestih. Poskusil je na svojo pest, pa ni uspel.

Medtem se je poostrilo v občinskem odboru nasprotje med pristaši Tomaža Pavšlerja ml. in notarja Globočnika, ki je prišlo v vodopravnem vprašanju do izbruha. Po občinskih volitvah so radikalni naprednjaki strli Pavšlarjevo krilo. Pavšlar se je nato začel približevati Antonu Koblarju, ki je dal kranjskim nezadovoljnejšem („malkontentom“) na razpolago svoj Slovenski list. Po nenadni smrti notarja Globočnika je dal tudi Pavšlar pobudo, da je kandidiral Koblar oktobra 1898 pri deželnozbornih volitvah v Kranju in Škofji Loki. V Škofji Loki je še pičlo zmagal, v Kranju pa propadel zaradi discipline v vrstah napredne stranke.

Razcep v kranjski občinski politiki je izviral sprva bolj iz osebnih nasprotij. Pavšlar je skušal zbrati okrog sebe vse nezadovoljne elemente v mestu, ki jih je bilo treba iskati zlasti med obrtništvom in delavstvom, za katere se je dotlej narodnonapredna stranka manj zanimala kakor socialni demokrati in krščanski socialisti pod vodstvom dr. Janeza Ev. Kreka. Prvo tajno socialno-demokratsko zborovanje julija 1896 je sklical slikar Goetzl na Stani pošti. Udeležili so se ga poleg stražarskih delavcev tudi kranjski rokodelci. Govoril je krojač Železnikar iz Ljubljane in delil brošuro Delavec in svoboda. V političnem gibanju obrtnikov je zrl Pavšlar vzvod, s katerim je upal vreči vodilne kroge v občini ter priti zopet na krmilo. Manjkalo pa mu je sposobnosti in izobrazbe, potreboval je spretnega političnega vodjo za obrtno stranko. Menil ga je najti v Antonu Koblarju, kateremu je pomagal, da je postal po smrti Mežnarca kranjski župnik. Na čelu kranjske občinske

uprave pa je stal častitljivi župan Karel Šavnik, kateremu so izrazili leta 1899 ob petindvajset letnic županovanja priznanje vsi sloji meščanstva brez ozira na politični in svetovni nazor. Moško pevsko društvo Kranj mu je poklonilo marmorno ploščo, v katero je bila vdolbena pesem, ki jo je zložil za ta namen pisatelj F. S. Finžgar.

(Nadaljevanje sledi.)

Iz gledališke pisarne

Gledališke odre obveščamo, da izposoja dramska knjižnica Prešernovega gledališča v Kranju vsa dramska dela po en izvod v prepis za dobo enega meseca. Kavcija za vsak izvod znaša din 500, izposojnina din 100. Knjižnica posluje vsak dan — razen nedelje in ponedeljka od 11. do 13. ure.

* * *

Gledališka pisarna posluje vsak delavnik od 9. do 14. ure. Telefon št. 355 in št. 450.

* * *

Predprodaja vstopnic pri gledališki blagajni:

- a) na dan pred predstavo od 13. do 15. in od 18. do 20. ure;
- b) na dan predstave od 13. do 15. ure in dve uri pred predstavo;
- c) za nedeljske predstave je predprodaja od 11. do 12. ure ter eno uro pred predstavo.

Vstopnice lahko rezervirate tudi telefonično vsak dan od 9. do 14. ure. (Telefon št. 355.)

Rezervirane vstopnice dvignite najkasneje na dan predstave do 12. ure.

* * *

Naše obiskovalce vljudno prosimo, naj ne hodijo v dvorano v površnikih, z dežniki i. dr., ampak naj vse to odlože v garderobi! Obenem jih prosimo, da prihajajo k predstavam točno!